

Пол Мајендорф
The Faculty of St Vladimir's Orthodox Theological Seminary, New York

Света Тајна јелеосвећења: неке пастирске претпоставке

Abstract. Текст указује на велики значај свете тајне јелеосвећења и подстиче на њено правилно савршавање. Наводећи како се обред вршио у првим вековима указује нам на данашња одступања од првобитне праксе. Две су битне одлике тајне јелеосвећења. Прва је њен еклисијални карактер. Обред се одвијао у саставу св. Литургије, по упутствима Јакова, брата Господњег, уз неопходно присуство више свештеника са народом који се моли за болесника. Уочава се упадљива разлика од данашњег обреда који има готово приватни карактер. Друга одлика је повратак у црквену заједницу, чиме се интонира снажна брига за социјални моменат. Пацијент треба да се и даље осећа чланом Цркве и у заједници, на супрот данашњем деперсонализованом односу према човеку. Поред наглашавања вршења обреда на св. Литургији у храму, недоумица се разјашњава уверењем да примарни циљ тајне није исцељење, него повратак пале, болесне и смртне људске природе у заједницу са Христом и са Црквом.

„Злопати ли се ко међу вама? Нека се моли Богу. Је ли ко весео? Нека пева Богу. Болује ли ко међу вама? Нека дозове презвитере црквене, и нека се моле над њим, помазавши га у име Господње. И молитва вере ће спасити болесника, и подигнуће га Господ; и ако је грехе учинио, опростиће му се“ (Јк 5, 13–16).

Значење овог одломка је јасно; исцељивање је део мисије апостолске Цркве.*

Ову чињеницу налазимо у Јеванђељима која представљају Христову мисију као испуњење пророчанства: „Слијепи прогледавају и хроми ходе, губави се чисте и глухи чују, мртви устају и сиромашнима се проповиједа јеванђеље“ (Мт 11,2–5; Ис 35, 5–6). У вршењу ових дела, Христос *п*роузноси долазак Царства Небеског, појашњава нам какво ће Царство Божије бити и заправо га уводи. Циљ ових исцељења није да нам она улију страхопоштовање, него да означе *п*рисусџиво Госџодога и да назначе долазак Царства Божијег. Господ

* Преведено са изворника Paul Meyendorff, „The Anointing of the Sick: Some Pastoral Consideration“, *St. Vladimir's Theological Quarterly* 35 (1991), 241-255.

Исус Христос је упутио своје ученике да то исто чине. Они дакле морају да исцељују и да проповедају Царство.

И он дозвољава Дванаесторици, и поче их слати два и два, и даваше им власт над духовима нечистим... И отишавши проповиједаху да се покају. И демоне многе изгнаху; и помазиваху уљем многе болеснике, и исцељиваху. (Мк 6, 7-13).¹

Пажљиво ишчитавање ова два одломка нам објављује изнад свега да је служба исцељења дата Цркви, превасходно као заједници. Зато се „презвитери“ (обратимо пажњу на множину) позивају када се неко од чланова Цркве разболи. То је одговорност целог Тела Цркве, да се брине о њеним болесним члановима. Када неко од чланова пати, цело Тело пати, као што нас на то подсећа св. ап. Павле у 1 Кор 12, 26. Старање о болеснима се не може и не сме препустити само лекарима. „Презвитери“ који се помињу у Јк 5 нису лекари, већ су практично предстојатељи, представници локалне евхаристијске заједнице хришћана. Ово такође није само задатак епископа, тачније оног који председава целом заједницом. Св. ап. Јаков наглашава да је цела заједница позвана да се окупи око болесних чланова и да се моли над њима и да узме учешћа у њиховом помазивању. Овај заједнички карактер тајне исцељења је изражен и кроз касније правило које налаже да већи број презвитера буде присутан да би употпунио обред. То ћемо наћи у раним документима који описују ову свету тајну. Тако, рецимо, епископ Орлеана Теодулф (+821) описује обред св. тајне јелеосвећења који се вршио у Цариграду у касном осмом веку: три презвитера врше обред и сваки од њих редом помаже болесника уљем крстоносно, од главе ка пети и од десне ка левој руци.² До једанаестог века, број свештеника је ограничен на седам – као симбол који означава савршеност и пуноћу.³ Опис обреда јелеосвећења који ми налазимо у рукопису из једанаестог века, *Paris Coislin 213*, је вредан спомена. Он не само да препоручује седам презвитера, него се овај обред мора вршити у току седам узастопних дана и у склопу Евхаристије.⁴

Богослужбени устав у овом манускрипту је овакав:

1. У проскомидији се користи седам просфора.
2. Благосиљање уља, врши сваки свештеник у круг и за време тога иде :
– Пс. 50
– лампа која се напуни са уљем

¹ Види такође Мт 10,1–15; Лк 9,1–16; 10, 10,1–20; као и Лк 10,34 (прича о милостивом Самарјанину).

² PL 105,221.

³ Париска Национална библиотека, *Ms Coislin 213* (1027. г.). Обред Св.тајне јелеосвећења из овог манускрипта је издат од стране А. Дмитриевский, *Описание литургических рукописей*, vol.2, *Евхология* (Киев, 1901), 1017-1019. Такође, погледај и кодекс *Sinai gr. 973* (1153 год.) и Дмитриевский, *Описание*, vol.2, 101-109; као и у скоро свим осталим кодексима.

⁴ Дмитриевский, *Описание*, други том, 1017-1019.

– молитва благосиљања (Госпoде који милошћу и милосрђем...)⁵

– лампа у којој је уље је упаљена.

3. У светој Литургији имамо специјалне прокимене, апостол, алелују, избрани псалам и Јеванђеље (може исто да се чита и Јеванђеље дана) и сви презвитери активно учествују.⁶

4. Помазивање, иде пре молитве амвона:

– сваки презвитер узима уље

– пева се тропар светитеља бесребреника⁷

– сваки презвитер изговара молитву помазивања (Оче Свети, лекару душа и тела...)⁸

– сваки презвитер након тога помазује јелејем сваког члана у том домаћинству и то по: челу, ушима, грудима, и рукама

– када се отпева тропар светим бесребреницима, презвитери прођу кроз целу кућу помазујући врата, прозоре и зидове.

5. Крај службе (врши се у главној соби)

– допунски тропари

– кађење

– Јеванђеље о добром Самарјанину (Јк 10)

– сугуба јектенија

– отпуст (у Цркви)

– Пс. 33

– дељење антидора

– отпуст.

Ако је домаћинство богато, овај манускрипт налаже да свештеници треба да остану на обеду. Цео овај обред се понавља у седам различитих дана, али у којима није исти предстојатељ. Током Великог поста, Литургија пређеосвећених дарова замењује регуларну Литургију.

Овај текст такође захтева постојање Цркава које се налазе у приватним домовима (тачније капела – прим. прев.) и неко се може запитати да ли је ова света тајна уобичајено вршена баш на овај начин? Ако се ослоњемо на друге изворе, они нам такође сведоче да је исти обред вршен и у регуларним Црква-

⁵ Види енглески текст ове молитве код I. F. Hargood, *Service Book of the Holy Orthodox-Catholic Apostolic Church* (New York, Syriac Antiochian Orthodox Diocese 1956), 340-1 (Српски превод: *Велики Требник*, архимандрит Јустин Поповић, Призрен 1994, 58 – прим. прев), као и грчки текст код J. Goar, *Euchologion, sive Ritual graecorium*, друго издање (Venice, 1730). [репринт издање: Graz: Akademische Druck-U. Verlaganstalt, 1960], 335.

⁶ Рубрике које овде имамо нам указују да се дневна Јеванђеља читају исто као и Јеванђеља „седморице презвитера“.

⁷ Hargood, *Service Book*, 358.

⁸ Goar, *Euchologion*, 338; Hargood, *Service Book*, 345, Архимандрит Јустин Поповић, *Велики Требник*, 63.

ма.⁹ Сличан, али мало комплекснији обред наћи ћемо у рукопису из дванаестог века, *Sinai gr. 973*.¹⁰ Овде опет, исти обред се врши у току седам наизменичних дана и такође се тражи присуство седморице презвитера, мада ову св. тајну могу обављати три па чак и два свештеника, ако је то потребно. Обред се овако одвија:

1. Сви презвитери заједно служе ове богослужбене часове:
 - вечерње
 - панихида,¹¹ са специјалним каноном
 - јутрење, са специјалним каноном.
2. Св. Евхаристија се врши од стране сваког свештеника, али у различитим Црквама.
3. Врши се благосиљање јелеја на овај начин:
 - сви су окупљени у једној Цркви
 - јелеј је припремљен по једном специјалном обреду. Уље, вино и света вода (која је претходно освећена на Богојављењу) су заједно помешани
 - велика јектенија
 - молитва (Јер си Ти Бог велики и диван...)¹²
 - сугуба јектенија
 - молитва (Боже велики и вишњи...)¹³
 - сваки од презвитера врши благосиљање уља

[Први презвитер]

- трисвете молитве, пс.50, први антифон, покајни тропари
- велика јектенија
- прва молитва (Боже који обитаваш (седиш) на херувимима)¹⁴
- затим пали лампу у којој се налази јелеј.

[Други презвитер]

- трисвете молитве, пс. 50, други антифон, покајни тропари
- друга молитва (Господе који милошћу и милосрђем ...)¹⁵
- пали другу лампу.

⁹ Види М. Арранц, *Исторические заметки о чиновоследованиях иереев* (Ленинградская Духовная Академия, Ленинград, 1979), 112.

¹⁰ Дмитриевский, *Описание*, други том, 101-9.

¹¹ Панихиде су кратки катедрални часови који се обично врше након вечерњег уочи празника у пракси Велике Цркве у Цариграду. Види М. Арранц, „Les prieres presbyterales de la 'Pannychis' de l'ancien Euchologe byzantin des defunts“ in *Confereces Saint-Serge: XXIIe Semaine d'Etudes Liturgiques* 1974 [= Bibliotheca "Ephemerides Liturgicae," Subsidia 1 (Rome: Edizione liturgiche, 1975), 31-82.

¹² Goar, *Euchologion*, 337-8; Hargood, *Service Book*, 344-5, Архим. Поповић, *Велики Требник*, 62.

¹³ Goar, *Euchologion*, 339; Hargood, *Service Book*, 347, Арх. Поповић, *Велики Требник*, 65.

¹⁴ Дмитриевский, *Описание*, други том, 103. Ова молитва је у садржају данашњег обреда.

¹⁵ Goar, *Euchologion*, 335; Hargood, *Service Book*, 340-1, *Велики Требник*, 58.

[Трећи презвитер]

- трисвете молитве, пс.50, трећи антифон, покајни тропари
- трећа молитва (Пошаљи, Господе, у изобиљу Твоју милост)¹⁶
- пали трећу лампу.

[Четврти презвитер]

- трисвете молитве, пс.50, четврти антифон, покајни тропари
- четврта молитва (Молимо ти се, Господе, подари нам Твоју милост)¹⁷
- пали четврту лампу.

[Пети презвитер]

- трисвете молитве, пс.50, пети антифон, покајни тропари
- пета молитва (Боже велики у милости и изобилан у доброти)¹⁸
- пали пету лампу.

[Шеста молитва]

- трисвете молитве, пс.50, шести антифон, покајни тропари
- шеста молитва (Господе који милошћу и милосрђем...)¹⁹
- пали шесту лампу.

[Седми презвитер]

- трисвете молитве, пс.50, седми антифон, покајни тропари
- седма молитва (Христе, Боже наш, који си добар и многомилосрдан...)²⁰
- пали седму лампу.

4. Света Евхаристија се служи по овом Богослужбеном уставу:

- уобичајени антифони (Пс.102,145 и Блаженства)
- тропари и читања која се врше у склопу вршења ове свете тајне
- посебне прозбе током сугубе јектеније
- на великом входу, болесник лежи у средини брода Цркве

5. Помазивање јелејем, следи пре молитве амвона:

- први свештеник: 50. псалам, прва молитва (Господе који милошћу и милосрђем ...) ²¹ и гаси прву лампу
- други свештеник: 50. псалам, друга молитва (Оче свети, лекару душа и тела...) ²² и гаси другу лампу

¹⁶ Дмитриевский, *Описание*, други том, 104. Ова молитва више није присутна у данашњем обреду.

¹⁷ Дмитриевский, *Описание*, други том, 104; и она је слична са другом молитвом код Goar, *Euchologion*, 347.

¹⁸ Goar, *Euchologion*, 679. Ова молитва се не налази у данашњем обреду.

¹⁹ Goar, *Euchologion*, 335; Hargood, *Service Book*, 340-1; Арх. Поповић, *Велики Требник*, 58.

²⁰ Дмитриевский, *Описание*, други том, 105. Ова молитва више није присутна у данашњем обреду.

²¹ Goar, *Euchologion*, 335; Hargood, *Service Book*, 340-1; Арх. Поповић, *Велики Требник*, 58.

²² Goar, *Euchologion*, 338; Hargood, *Service Book*, 345, Арх. Поповић, *Велики Требник*, 63.

– трећи презвитер: 50. псалом, трећа молитва (Свемогући Господе, пресвети Владару)²³ и гаси трећу лампу

– четврти презвитер: 50. псалом, четврта молитва (Господе Боже, Владару све творевине ...) ²⁴ и гаси четврту лампу

– пети презвитер: 50. псалом, пета молитва (Лекару душа и тела наших...) ²⁵ и гаси пету лампу

– шести презвитер: 50. псалом, шеста молитва (Господе који си Бог нашег спасења ...) ²⁶ и гаси шесту лампу

– седми презвитер: 50. псалом, седма молитва (Оче свети, лекару душа и тела...) ²⁷ и гаси седму лампу

– молитва светог Јована Богослова (Господе који си невидљив и недостижан...) ²⁸

– тропар св. архангелу Михаилу и св. бесребреницима

– тада сваки од свештеника у круг, прво држи руку болесника и изговара молитву „Оче свети, лекару душа и тела...“ ²⁹ и помазује болесника по челу, носу, здравама, бради, врату, ушима, и рукама

– током помазивања се певају тропари св. бесребреницима

– након тога се помазује сав присутни народ.

6. Отпуст

7. Болесници се испраћају кући уз антифонско певање 50. псалма и тропара

– болесников дом, кревет и врата се помазују

– чита се одељак о Закхеју из Јеванђеља (Лк 19, 1–10).

Овај устав се завршава упутством да болесници морају бити припремљени за ову свету тајну тако што ће исповедити своје грехове и окупати се пре вршења овог обреда. Након тога, они се не смеју прати наредних седам дана, баш као и новокрштени неофити.

Модерни обред је скраћена форма ових обреда. До тринаестог века је св. тајна јелеосвећења имала литургијски контекст и цео обред се вршио у склопу једног дана. Постепено су елементи из Литургије и дневног богослужбеног круга отпали и обред је доживео данашњу форму. Једино што нас подсећа на обимну природу овог обреда је присуство седам богослужбених поглавља у садашњој форми (прокимен, посланица, алилуја, Јеванђе-

²³ Goar, *Euchologion*, 340; Hargood, *Service Book*, 349. Ово је трећа молитва и у данашњем обреду.

²⁴ Дмитриевский, *Описание*, други том, 107. Не постоји у данашњем обреду.

²⁵ *Истио*, 107-8. Не постоји у данашњем обреду.

²⁶ *Истио*, 108. Не постоји у данашњем обреду.

²⁷ Goar, *Euchologion*, 338; Hargood, *Service Book*, 345, Арх. Поповић, *Велики Требник*, 63.

²⁸ Дмитриевский, *Описание*, други том, 108-9. Не постоји у данашњем обреду.

²⁹ Goar, *Euchologion*, 338; Hargood, *Service Book*, 345.

ље) који су се некад вршили током седмодневног трајања ове тајне. Свакако, чак и у модерном вршењу, оне су гломазне и скраћене верзије се користе када није могуће обавити целокупни обред.³⁰

Рани рукописи нам откривају запањујућу разноврсност форми вршења ове свете тајне, а једини постојани елементи су две главне молитве: „Господе који милошћу и милосрђем ...“³¹ и „Оче свети, лекару душа и тела.“³² Ове две молитве које налазимо и у најранијем византијском Требнику, *Barberini 336* (795 год.), постоје и у још неколико критичких издања.³³

Какве закључке можемо извести у вези са описом овог обреда?

1) То је еклисијални обред

Ово је можда најочигледнији и најзначајнији закључак. Ова еклисијална структура је већ евидентна у Јк 5,14: „Болује ли ко међу вама? Нека дозове презвитере црквене.“ Ово изражава реалност по којој је цела Црква окупљена око њених болесних чланова. У каснијем обреду, ово је изражено чињеницом да је помазање јелејем вршено у Цркви, у контексту Евхаристије, и да претпоставља присуство седморице презвитера чији број изражава пуноћу. Тако да овде имамо то да цела Црква учествује и дела у овој светој тајни, као и у свим светим тајнама.

³⁰ Типичне форме скраћеног обреда су се појавиле у 14-15. веку и то у словенском манускрипту, (*Moscow Theological Academy* no. 85, 242-249) који је описан од стране А. Голубцов, „Об обрядовой стороне таинства елеосвящения.“ *Прибавления к изданию творений святейших отцов*, 42. Овај обред који препоручује само једног свештеника има овакво правило:

- трисвете молитве
- неколико покајних тропара
- посланицу (Јк 5)
- Јеванђеље (Јн 5: исцељење у Витсаиди)
- молитва над болесником (Оче свети, лекару душа и тела ...) [*Hargood Service Book*, 345, Арх. Поповић, *Велики Требник*, 63.]
- помазивање јелејем, при коме се изговара молитва (Царе свети, жалостиви и многилоствиви Господе Исусе Христе...) [*Hargood, Service Book*, 358, Арх. Поповић, *Велики Требник*, 75.]
- сугуба јектенија
- отпуст.

³¹ Goar *Euchologion*, 335; *Hargood, Service Book*, 340-341, Арх. Поповић, *Велики Требник*, 58.

³² Goar, *Euchologion*, 338; *Hargood, Service Book*, 345, Арх. Поповић, *Велики Требник*, 63.

³³ Арранц, *Исторические заметки*, 106-110. Сврха овог рада није да он прати развој овог обреда. Ради даљег изучавања види: Арранц, *ibid.*, 103-124; М. Архангеловский, О тайне св. елея (Санкт-Петербург, 1895); А. Голубцов, „Об обрядовой стороне таинства елеосвящения.“ *Прибавления к изданию последования таинства елеосвящения, Христианское чтение* 83 (Jul, 1903), 44-59; *Русская Богословская Энциклопедия*, 5, 397-415; Иеромонах Венедикт (Алентов), *Чин таинства елеосвящения*. Сергиев Посад, 1917; J. Dauviller, „Extreme-onction dans les eglises orientales.“ *Dictionnaire du droit canonique*, 5 (Paris: Letouzey, 1953), 725-789; E. Melia, „The Sacrament of the Anointing of the Sick: Its Historical Development and Current Practice.“ у *Temple of the Holy Spirit: Sickness and Death of the Christian in the Liturgy*, М. J. O'Connell, trans. (New York: Pueblo, 127-160; и у истом тому види и чланке од Андронников, А., Князев, П., Ковалевский, G. Wagner). Најбољу библиографију по питању ове теме, можемо наћи у А. М. Триасса, „Per una rassegna sul sacramento dell'Unzione degli infermi.“ *Ephemerides liturgicae* 89 (1975), 397-467, и 429-433.

Цела Црква мора да буде укључена у вршењу ове свете тајне пошто се болест појединца, баш као и грех било ког члана, односи на целу Цркву. Као што смо већ нагласили, цело Тело пати када се неко од њених чланова разболи или почини грех. Ово нам помаже да појаснимо зашто се у одељцима из ранијих текстова наглашава да сви који присуствују вршењу ове свете тајне треба да буду помазани јелејем.³⁴ Овакав смисао заједничарења је управо оно што нам недостаје у нашем парохијском животу. То је један од симптома кризе која утиче на наше друштво и на наше парохије: ми често себе видимо као индивидуе које долазе у Цркву да задовоље своје индивидуалне потребе и немамо скоро никакав однос са ближњим који стоји поред нас. Када се неко од верника разболи или престане да долази, ми то као да не примећујемо. Симптоматична је и чињеница да је ова света тајна готово изашла из употребе³⁵ или, што је још уобичајеније, она је постала приватни обред који се врши у изолацији болничке собе и то у присуству једино парохијског свештеника и можда неког од чланова породице.

Уколико желимо да повратимо смисао заједничарења у нашим парохијама, нарочито у погледу старијих особа и оних који су озбиљно или, пак, хронично болесни, света тајна јелеосвећења се показује као средство и као образац. Обред се мора вршити у Цркви у присуству највећег могућег броја верника.³⁶ Улога парохијана није само у томе да помогну у преносу болесника, што је такође неопходно, већ и да се моле као Црква. Ово значење налазимо и у упутству св. ап. Јакова према којем се „презвитери“ морају окупити том приликом у Цркви. Овакав смисао има и наредна одредба о томе да седам свештеника треба да буде присутно. Треба нагласити да је цео обред ове свете тајне, као и свих светих тајни у православној Цркви, уобличен у контексту катедралне Литургије Велике Цркве, Свете Софије у Цариграду. Ова Црква је имала многобројан клир и он се састојао од најмање шездесет, а понекад и више презвитера.³⁷ Према томе, окупити седам презвитера, у таквој једној Цркви није било уопште тешко. Смисао тога је изражавање пуноће Цркве, чињеница да се цела Црква моли над болесником. У апостолском периоду, када су локалне црквене заједнице углавном биле предвођене од стране једног епископа, „старци“

³⁴ Ова пракса општег помазивања јелејем, опстаје у грчко-арапским црквама и уобичајено се врши у Велику среду, мада без оних који којима је то и најпотребније, а то су тешки болесници.

³⁵ Постоји неколико разлога за то: 1) од 17 века у Русији, за време веома јаког западног утицаја од стране митрополита Кијевског Петра Могиле (+1646), света Тајна јелеосвећења је схваћена као Тајна која се искључиво мора свршавати над умирућим болесником; 2) тешкоћа по којој су за свршавање ове свете Тајне потребна седморица презвитера, као и дужина овог обреда, учинила је то, да је он постао превише гломазан за вршење у парохијским црквама.

³⁶ Свакако, ако је болесник непокретан, обред ове свете Тајне се мора извршити у дому или у болници, баш као и крштење. Ако је могуће, важно је да чланови те парохијске заједнице буду присутни, чак и само као лица која не учествују у њему.

³⁷ Види о томе код Robert Taft, *The Great Entrance* (= *Orientalia Christiana Analecta*, 2000) (Rome: Pont. Institutum Studiorum Orientalium, 1978), 200.

или „презвитери“ су представљали сабор мушкараца (највероватније и жена) који је помагао и саветовао епископа. У нашој савременој ситуацији, ово би се односило на црквени одбор или одређену, репрезентативну групу парохијана, а не нужно на свештенство. У наше доба, од црквеног одбора очекујемо да се стара само о „материјалном“ деловању Цркве, док су „духовна“ аспект Литургије и молитва препуштени свештенику. Дајући еклисијални карактер овој светој тајни и одговорност целој заједници у старању о њеним болесним члановима, свакако би било пожељно да нарочито чланови црквеног одбора, а такође и парохијани уопште, преузму на себе овај важан задатак – а то је посета болесника и учествовање у молитви и у чину „полагања руку“ над њим.

2) То је обред ѿврати́ка у заједницу

Када хришћани греше, они се слободно одсецају од живота Цркве. Црква је установила св. тајне покајања и исповести да би грешнике повратила у Цркву и утеловила их у евхаристијску заједницу од које су се сами отуђили. Када се хришћани разболе, они и тада могу бити одсечени од живота Цркве, ако ни због чега другог, а оно стога што нису више способни да у потпуности учествују у том животу. У тајни исцељења, они се враћају у црквену заједницу: Црква се сабира због њих, брине о њима, моли се за њих, помаже им на путу ка вечном животу, што је и циљ сваког хришћанина. У том смислу, св. тајна јелеосвећења је уско повезана са св. тајном покајања и исповести и православна Црква, заправо, позива болесника да се исповеди пре примања св. тајне јелеосвећења.³⁸ Није уопште случајно што је овај обред од самог почетка вршен у склопу св. Евхаристије, која је и најпотпунији израз Цркве као заједнице, као Тела.

Болесне особе имају потребу да се врате у заједницу, пошто болест, баш као и грех, води ка отуђењу.³⁹

Као прво, отуђеност води ка отуђености од самог себе и она потиче од расцепа физичког и емоционалног интегритета. Болесно тело постаје најистакнутији део људске свести. Тело више није субјекат сам себи, тело је сада утамничено од стране једне туђе, патолошке силе. Тело постаје фактор принуде. Ово доводи до расцепа емоционалне хармоније, немира када је у питању даља будућност и забринутост за оне према којима болесна особа осећа одговорност.⁴⁰

Поред тога, болест води ка отуђености од осталих. Долази до физичког одвајања болесника од људског друштва, било да је он у кревету у свом до-

³⁸ Ово је и главни разлог што је у неким православним Црквама, света Тајна јелеосвећења у потпуности заменила св. Тајну исповести.

³⁹ Овде сам сажео изврстан чланак по овом питању који је написала M.J.Glen, „Sickness and Symbol: The Promise of the Future,“ *Worship* 54 (1980), 397-411.

⁴⁰ *Исцо*, 389-9.

му или у некој институцији. Чак и кад је у нечијем друштву, он се осећа издвојеним и усамљеним. „Целокупна физичка и емоционална енергија која је потребна за опстанак и прилагођавање болести га може оставити са само неколико резерви.“⁴¹ Болесник осећа да има мало тога заједничког са здравим људима, нема исти оквир егзистенције. Болест такође води ка промени животних улога; било какав да је друштвени положај или посао који је болесник имао пре своје болести, он сада постаје потпуно завистан од осталих људи. У случају да његова болест потраје, пацијент може да доживи емоционалну регресију – „путем одбијања да доноси одлуке, захтевањем бриге и тражењем материјалне и очинске пажње од оних који му пружају негу.“⁴²

Болесник је често пута сведен на статус зависног детета. Он почиње да сумња да може допринети животима осталих, посебно оних са којима је раније био близак. То често води ка осећању кривице, пошто је у нашем друштву продуктивност постала једина мера вредности. Такође, он може осећати кривицу када се запита о томе колики је његов удео у задобијању болести (посебно у случају болести као што су: срчане болести, рак и сида).⁴³

Болесник је деперсонализован:

Он може себе доживљавати као објекат на више нивоа: на личном нивоу, он постаје објекат, а не субјекат свог тела; на нивоу заједнице, постаје објекат бриге и старања; а по питању медицинске неге, постаје објекат дијагнозе и третмана.⁴⁴

Он постаје третиран као механизам који је покварен и који тражи поправку (или којем нема поправке). У модерној медицини, „квалитет живота“ није нешто што се сматра вредним – машине могу вештачки да одржавају срце у животу заувек. Заиста, напречи у медицини начинили су дуговечност нормом у индустријским друштвима, али се мало размишља о духовним последицама. Модерна медицина лечи једино тело и тек у последњих неколико година су медицински научници постали свесни духовних димензија здравља и болести. Ово је нешто што Црква већ дуго време зна.⁴⁵ Прве болнице су биле основане у четвртом веку од стране источних епископа и монаха!⁴⁶ Црква је наставила да буде главни донатор болница у наредним вековима, а у неким случајевима и све до данашњих дана.⁴⁷

⁴¹ *Исџо*, 399.

⁴² *Исџо*, 400.

⁴³ *Исџо*, 400-1.

⁴⁴ *Исџо*, 401.

⁴⁵ Види нпр. скорашњу студију оца Stanley Harakas, *Health and Medicine in the Eastern Orthodox Tradition* (New York: Crossroad, 1990)

⁴⁶ D. Constantelos, *Byzantine Philanthropy and Social Welfare* (New Brunswick, NJ: Rutgers University Press, 1968); T. Miller, *The Birth of the Hospital in the Byzantine Empire* (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1985).

⁴⁷ У току писања овог рада, је отворена болница Св. Јосифа у Бејруту у Либану од стране право-

Када погледамо стање данашње здравствене неге, није уопште чудно што се отуђење од Бога појављује као крајњи исход. Болесник је често онемогућен да иде у Цркву. Он, чак, окривљује Бога за своју болест. Сам смисао његовог живота је изгубљен и то често води ка духовном колапсу. Он постаје свестан своје смртности, углавном по први пут у свом животу.⁴⁸

Света тајна јелеосвећења, која се врши у Цркви (кад је то наравно могуће) и од стране Цркве (са учешћем њених чланова који у потпуности остварују присуство Цркве), првенствено има за циљ да се болесна особа врати у заједницу (Цркву) са људима и Христом. То је један од разлога зашто је овај обред тако дуг – у неким периодима је он трајао читаву недељу, а данас неколико сати. Реалност овог заједничког израза љубави може бити празна, ако се то сведе на петнаестоминутну посету од стране свештеника. Сам обред разбија ту болесникову изолацију јер Христос и Црква стоје поред болесника у преломним тренуцима његовог живота – са којим ће се свака особа једног дана суочити. Обред поново успоставља будућност јер са Христом нема смрти. Смрт није више некаква тамница, већ је то праг новог живота. Ова св. тајна враћа болесника у заједницу и ослобађа га од кривице. Отац Шемман стога каже:

Исцељење је тајна зато што њен смисао и циљ није само пуко излечење, већ *улазак* човека у живот Царства, у „радост и мир“ Светога Духа. У Христу је све што је од овог света, а овде се мисли на здравље и болест, срећу и патњу, постало покрет ка и улазак у нови живот кроз ишчекивање и наду.⁴⁹

Света тајна јелеосвећења враћа смисао животу. Патња означава приближавање тајни Крста. Патња постаје неки вид мучеништва (*martyria*) који доприноси животу заједнице јер ће начин на који ћемо поднети нашу болест и умрети рећи више о нашој вери, него било које друге речи или дела. Помазивање још једном потврђује појединца који страда са Христом као краља, свештеника и пророка, као што је то већ учињено у св. тајни крштења. Ово је, у ствари, и крајњи смисао исцељења ка којем ова тајна тежи. Ако се деси физичко исцељење, за шта се такође у овој тајни молимо, то се прихвата са захвалношћу. Али ово није примарни циљ: сви они који бивају исцељени ће једног дана умрети, баш као што су умрли и они које је Исус исцелио па чак и васкрсао из мртвих. Циљ исцељења је повратак пале, болесне и смртне људске природе у заједницу са Христом и са Црквом која је Царство Божије.

Предео са енглеског:
Славиша Косић

славне Цркве у Либану и она је једина болница која ради у овом ратом захваћеном граду.

⁴⁸ Најбољи опис драматичног стања људске отуђености које је резултирано болешћу можемо наћи у новели Лава Толстоја, *Смрт Ивана Иљича*.

⁴⁹ Alexander Schmemmann, *For the Life of the World: Sacraments and Orthodoxy* (Crestwood, NY: St. Vladimir's Seminary Press, 1973), 102-3.

Summary. The text points out the great importance of the sacrament of the anointing of the sick (which is nowadays almost absent from the actual practice) and instigates its correct performing. With reference to the relevant manuscripts which give us the description of the rite from the earliest centuries, it shows us the differences between the modern rite and the original one. The sacrament of healing had two important attributes. The first one was its ecclesiastical character. The anointing was celebrated in a eucharistic context, following the instructions of St. James, with the necessary participation of several presbyters and the whole church that prayed over the sick. On the contrary, the modern rite has almost become the private ceremony. The second characteristic is the incorporation into the eucharistic community which emphasizes the great care for the social issue. The patient should still feel a member of the Church and the community opposite to the contemporary impersonalized relation to a man, either a believer or a patient. Beside this emphasis on performing the rite in connection with the eucharist and in church, the indecision is cleared up by the conviction that the primary goal of this sacrament is not the physical healing itself which, of course, would be accepted with gratitude but the restoration of fallen, sickly and mortal humanity into communion with Christ and with the Church, which is the Kingdom.